

Oroitzapenezko ekintzak eta
biktimen aitortza sustatzen
laguntzeko udalei eskaintzen
zaien agiri informatiboa

Euskal kasuan izandako **bizitzeko eskubidearen** **aurkako urraketen** argazkiak, **herriz herri**

Arrasate, 1960-2010

2015eko uztaila

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA
Bakegintza eta Bizikidetzarako
Idazkaritza Nagusia
Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza

PRESIDENCIA
Secretaría General para la Paz
y la Convivencia
Dirección de Víctimas y Derechos Humanos

Oroitzapenezko ekintzak eta
biktimen aitortza sustatzen
laguntzeko udalei eskaintzen
zaien agiri informatiboa

Euskal kasuan izandako
bizitzeko eskubidearen
aurkako urraketen argazkiak,
herriz herri

Arrasate, 1960-2010

2015eko uztaila

Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusia
Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA
Bakegintza eta Bizikidetzarako
Idazkaritza Nagusia
Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza

PRESIDENCIA
Secretaría General para la Paz
y la Convivencia
Dirección de Víctimas y Derechos Humanos

Aurkibidea

Aurkezpena.	6
I. Bizitzeko eskubidearen aurkako urraketak.	9
1. ETApn, ETAm, Komando Autonomoek eta ETAk bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak.	11
2. Triple A, BVE eta GAL-ek bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak.	21
3. Segurtasun-indarrek bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak.	27
4. Egiletza argitu gabe duten urraketak eta bestelakoak.	29
II. Egiaztatze- eta ikerketa-lan handiagoa behar duten kasuak.	31
Erabilitako iturri eta zerrendak.	35

Aurkezpena

Euskal kasuarekin loturik 1960tik 2010era bitartean terrorismoaren eta beste edozein motatako indarkeria politikoaren ondorioz izandako bizitzeko eskubidearen urraketak bildu eta argitalpen bat prestatu du Eusko Jaurlaritzaren Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiak. Argitalpenak berritasun nagusi bat du: datuak udalerriz udalerriz ordenaturik ematea, helburua udalei datu-base bat ematea denez gero. Liburuxka hau Arrasateri dagokiona da.

Lan hau egiteko, biktimei buruz argitaratu diren zerrenda guzti-guztiak berrikusi eta erkatu ditugu: Barne Ministerioarenak, biktimen elkarteek, hedabideek, egile partikularrenak, Nafarroako Gobernuarenak eta Eusko Jaurlaritzarenak, zehatz esatera. Datu horiek guztiak zehatz eta zorrotz laburtzea eta integratzea lan katramilatsu eta labaina da: kontsultatu ditugun datu-baseen artean alde nabarmenak daude, eta horregatik da katramilatsua; eta, bestalde, informazio honek sufrimendu latza eragin diezaieke hainbat pertsona eta familiari, eta horregatik da labaina. Esku artean daukagun hauek ez baitira, bistan denez, datu estatistiko hutsak.

Kasu gehien-gehienegi dagokienez, nahikoa informazio eskuratu dugu, eta, gainera, informazio guztiak bat datoz. Zenbait gertakariri buruz (60ko, 70eko eta 80ko hamarkadetan gertatutako askori buruz, batik bat), ordea, ez dugu behar beste informazio biltzerik izan, edo eskura genituenak bertsio kontrajarri eta datu nahasgarriak baino ez ziren, eta, beraz, oraindik ez daukagu haiei buruz ondorio garbirik ateratzeko modurik. Alde horretatik, lan hau ez dago behin betiko dokumentutzat hartzerik, bertan agertzen diren kasu asko eta asko osatu eta hobetu egin behar baitira.

Nolanahi ere, datu guztiak oso sakon aztertu eta erkatu ditugu, eta, beraz, garbi esan dezakegu aztergai hartu ditugun gertakarien errealitate objektiboaren irudi zorrotz eta hurbila ematen dela bilduma honetan. Lehen aldiz, bizitzeko eskubidearen urraketa guztiak bildu eta biktimen izen-abizenak ematen dira argitalpen batean, hilketa eta biktima bakar bat ere kanpoan uzteke (nahi gabeko hutsegite edo omisio bat edo beste gorabehera).

Liburuxka hauetako bakoitzak udalerriz bat hartzen du ardatz, eta datu-base bana ematen. Hala, udalerriz udalerriz egindako erretratu hauetan gaur egun arte eskura dugun informazioaren berri ematen da. Dena dela, dokumentu honetan ez da biktimen aitoren ofizialik egiten: bizitzeko eskubidearen urraketei buruzko

informazioa ematen da. Oraindik biktimen aitorten instituzionala amaitzeke dago. Eztabaida bete-betean gaude. Hala ere, berriazko helburua beste bat izan arren, lan honek ekarpen bat egin nahi dio, berdintasun-printzipioari estu-estu jarraituz, ezinbestez denon artean egin beharreko biktimen aitortzari.

Erretratu hauen helburu nagusia hau da: Euskadiko udalei beren herri-hiriei buruzko ahalik eta informazio gehiena ematea, horren bidez oroitzapenezko ekintzak eta biktimen aitortza sustatzen laguntzeko. Alde horretatik, lan-talde honek bat egiten du Euskadiko udalek horrenbestetan adierazitakoarekin, ondo ulertzen baitugu zer-nolako zailtasunak izan dituzten azken 50 urteotan indarkeriak eta terrorismoak beren herri-hirietan eragindako biktimei buruz behar beste informazio eskuratzeko (Memoriaren Mapa eta antzeko beste ekimen batzuk martxan jarri nahi izan direnean, esate baterako).

Udalerrri bakoitzari dagokion liburuxkan, udalerrri horretan bertan eraildako biktimak aipatzen dira, bai eta, beste lekuren batean hil arren, udalerrri horretan jaio edo bizitakoak ere. Edukia bi ataletan egituratu dugu: lehenbizikoan, bizitzeko eskubidearen urraketa nabarmentzat har daitezkeen kasuak zerrendatzen dira; bigarrenetan, berriz, ikerketa-lan handiagoa eskatzen dutenak. Lehen blokearen barruan, hilketak egiletzaren arabera eta ordena kronologikoan aurkezten ditugu.

Giza eskubideen nazioarteko zuzenbideak bizitzeko eskubidearen urraketatzat jotzen ez dituen kasuak, jakina, ez ditugu erretratu hauetan aintzat hartu, nahiz eta kasu horiek ere lotuta dauden gertatu zireneko indarkeriazko testuinguruarekin. Mota horretako kasuak dira, adibidez, suizidioak, indarkeriazko ekintza batean jazotako heriotzak, polizien arteko ustekabeko tiroketak eta abar. Nolanahi ere, hildako horien senitartekoek ere merezi dute, jakina, gure enpatia eta sentiberatasuna, gizalegeak hala agintzen baitu.

Hitz batean, agiri honen xedea argi-argia da: gure udaletako arduradunei oroitzapenezko proiektuak egiteko baliabide egoki bat ematea. Iraganen gurean pairatu dugun indarkeriaren aurrean, erakundeok memoria kritiko bat sustatzeko eginbeharra daukagu. Biktimen oroitzapenari bizirik eutsi behar zaio, gaur egun eta etorkizunean giza eskubideekin konprometituri jarraituko badugu; bizitzeko eskubidearekin eta pertsona guztien duintasunarekin, batik bat.

Sekula gehiago egin behar ez denari eta sekula ahaztu behar ez dugunari buruzko erretratu bana ematen da liburuxka hauetan. Erretratu diogu, hemen aipatzen direnek aurpegi eta begiak baitaizkate. Erretratu batek pertsona konkretu bat adierazten du; izen-abizen, senitarteko, adiskide, historia, amets eta proiektu konkretuak dauzkan pertsona bat, alegia. Bidegabeki hildako biktima bakoitzaren sufrimenduaren giza erretratu da agiri hau.

I. Bizitzeko eskubidearen **urraketak**

I. Bizitzeko eskubidearen **urraketak**

1. **ETApm, ETAm, Komando Autonomoek** eta **ETAk** bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak

1

Luis Santos Hernandez

Data: 1974/12/17.

Adina: 52 urte.

Non jaioa: Alamedilla (Salamanca).

Destinoa: Arrasate (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Alaba bat eta seme bat.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia Zibilaren tenienteordea.

Egilea: ETApn.

Heriotza-lekua: Arrasateko Gurea zinema-aretoetik gertu, taberna batetik alde egin ondoren Ferial kalean pasieran zebilela.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Atentatu berean, beste guardia zibil bat hil zuten: Argimiro Garcia Estevez. Santosek uniformeaz zeraman jantzita; Garcia, ordea, kale-jantzian zihoan.

2

Argimiro Garcia Estevez

Data: 1974/12/17.

Adina: 50 urte.

Non jaioa: Aldeadávila de la Ribera (Salamanca).

Destinoa: Arrasate (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Lau alaba eta hiru seme.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia zibila.

Egilea: ETApm.

Heriotza-lekua: Arrasateko Gurea zinema-aretoetik gertu, taberna batetik alde egin ondoren Ferial kalean pasieran zebilela.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Atentatu berean, beste guardia zibil bat hil zuten: Luis Santos Hernandez. Santosek uniformeaz zeraman jantzita; Garcia, ordea, kale-jantzian zihoan.

3

Constantino Gomez Barcia

Data: 1977/03/13.

Adina: 21 urte.

Non jaioa: Lugo.

Destinoa: Oñatiko (Gipuzkoa) kuartela.

Seme-alabak: Ezkongabea.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia zibila.

Egilea: ETAm.

Heriotza-lekua: Arrasaten, Bergarara (Gipuzkoa) doan errepidearen bidegurutzean.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Beste bi agente zauritu zituzten: Miguel Santaella (oso larri) eta Jose Cas-
taño. Beste guardia zibil bat eta haren neskalaguna onik atera ziren.

4

Aurelio Salgueiro Lopez

Data: 1978/08/28.

Adina: 46 urte.

Non jaioa: Monforte de Lemos (Lugo).

Destinoa: Arrasateko (Gipuzkoa) Guardia Zibilaren kuartela.

Seme-alabak: Zazpi seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia Zibilaren Informazio Zerbitzuko kabo lehena.

Egilea: Komando Autonomo Antikapitalistak.

Heriotza-lekua: Arrasateko (Gipuzkoa) plaza batean.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

5

Juan Luis Agirreurreta Arzamendi

Data: 1979/11/16.

Adina: 32 urte.

Non jaioa: Arrasate (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Bi seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Arrasateko Pinturas Velasco enpresako administraria.

Egilea: Komando Autonomo Antikapitalistak.

Heriotza-lekua: Bere etxetik gertu, Arrasateko Ignacio Zuloaga kalean.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Atentatua gertatu zen egunean egitekoa zen ohiko udalbatzarra bertan behe-
ra utzi zuen Arrasateko Udalak, eta hilketa salatze aldera, minutu bateko isilaldia egin zuten.

6

Mario Manuel Leal Baquero

Data: 1985/12/05.

Adina: 29 urte.

Non jaioa: Pontevedran, nahiz eta, zenbait iturriren arabera, Avilesen (Asturias) jaioa izan, gurasoak hantxe bizi izan baitziren denbora batez, eta gero, Pontevedrara itzuli (*Faro de Vigo*).

Destinoa: Aretxabaletako (Gipuzkoa) kuartela.

Seme-alabak: Alaba bat.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia zibila.

Egilea: ETA.

Heriotza-lekua: Bere autoan, Arrasateko (Gipuzkoa) Renfeko tren-geltoki zaharreko aparkalekuan.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

7

Antonio Ramos Ramirez

Data: 1986/06/08.

Adina: 32 urte.

Non jaioa: Espera (Cádiz).

Destinoa: Oñatiko (Gipuzkoa) kuartela.

Seme-alabak: Haurtxo bat. Emaztea sei hilabeteko haurdun zegoen.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia Zibilaren kabo lehena.

Egilea: ETA.

Heriotza-lekua: Arrasateko San Andres auzoko taberna batetik irten eta emaztearekin batera autoan sartzera zihoala.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

8

Isaías Carrasco Miguel

Data: 2008/03/07.

Adina: 43 urte.

Non jaioa: Arrasate (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Bi alaba eta seme bat.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Bidelan enpresan egiten zuen lan, AP-1 autopistako kobratzaile modura. UGTko kidea zen. PSE-EEko zinegotzi ohia Arrasateko Udalean (2003-2007). 2007ko hauteskundeetarako zerrendetan seigarren joan zen, baina ez zuten hautatu. Hori ikusirik, uko egin zion bizkartzainak izateari.

Egilea: ETA.

Heriotza-lekua: Bere etxetik oso gertu, Arrasateko Navas de Tolosa kalean, lanera joateko auto-ra sartzen ari zela, bost tiro egin zizkioten, emaztea eta alaba nagusia aurrean zeudela.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

I. Bizitzeko eskubidearen **urraketak**

2. **Triple A**, **BVE** eta **GAL**-ek bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak

1

Iñaki Etxabe Orobengoa

Data: 1975/10/05.

Adina: 50 urte.

Non jaioa: Arrasate (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Lau seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Ostalaria. Zenbait senitartekorekin batera, Kanpazar gaineko Etxabe Enea ostatu-jatetxearen jabea zen.

Egilea: 1976an, Batallón Vasco Españolko (BVE) Baldarrain komandoak bere gain hartu zuen atentatua. Dena den, *Euskal Herria y la libertad* liburuan irakur daitekeenez, "zantzu ugari daude guardia zibilak izan ote ziren".

Heriotza-lekua: Kanpazar gainean, Elorrion, Etxabe Enea jatetxean.

Prozedura: Su-armaz eta gas-isuriz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Etxabe anaietako beste bat hiltzen ere saiatu ziren, baina jatetxe barruan ez-kutatzea lortu zuen. Hiru hilabete lehenago, lehegailu bat jarri zuten taberna horretan bertan; ekainaren 28an, beste bonba bat jarri zuten hildakoaren anaietako baten jatetxean, Baionako Udalaitz jatetxean, alegia; eta bi egun geroago, beste anaia baten jatetxean. Gainera, azken horri autoa erre zioten atentatuaren bezperan. Hurrengo batean, hilerriko oroitarria hautsi zuten.

2

German Agirre Iraustegi

Data: 1975/10/12.

Adina: 38 urte.

Non jaioa: Bergara (Gipuzkoa).

Bizilekua: Arrasate (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Bi seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Taxilari jarduten zuen Arrasaten.

Egilea: Eskuin muturra.

Heriotza-lekua: Legutioko "kuartelek 500 metro eskasera", bai *Libertad Digitaleko* "In Memoriam" gehigarrian eta bai *Vidas Rotas* liburuan kontatzen denez.

Prozedura: Oso gertutik buruan hiru tiro jo zizkioten.

Datu gehigarriak: Hilketa hau astebete lehenago Iñaki Etxaberen aurka egindako atentatuarekin lotu izan dute, Agirrek, "antza denez, atentatu hari buruzko informazio zehatza baitzuen", Terrorismoaren Biktimen Arretarako Zuzendaritzak 2008an egindako txostenak zioenez.

3

Agurtzane Arregi Letamendi

Data: 1978/07/02.

Adina: 38 urte.

Non jaioa: Arrasate (Gipuzkoa).

Bizilekua: Urruña (Lapurdi).

Seme-alabak: Bi alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Arropa-denda baten jabea.

Egilea: Triple Ako Adolf Hitler batailoia.

Heriotza-lekua: Donibane Lohizuneko (Lapurdi) Juri-Berri kalean, Chauvin Dragonetik gertu, Juan Jose Etxabe senarraren jatetxetik irten eta auto barruan zegoela, dozena bat tiro egin zizkioten.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Atentatua, Juan Jose Etxabe Orobengoa senarrari sei tiro jo zizkioten urdailan eta oso larri zauritu zuten.

4

Enrique Gomez Alvarez

Data: 1979/06/25.

Adina: 25 urte.

Non jaioa: Porqueros (Leon).

Bizilekua: Arrasate (Gipuzkoa). Gasteizen (Araba) ere bizi izan zen. Azkenaldian, Baionan (Lapurdi) bizi zen, errefuxiatu modura.

Seme-alabak: Bikotekidea haurdun zegoen.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Euskara ikasi ondoren, euskarako irakaslea izan zen Gasteizen, harik eta Arrasatera joan zen arte. ETako militantea.

Egilea: Batallón Vasco Español (BVE).

Heriotza-lekua: Cristina Larrañaga bikotekidearekin batera autoan etxera zihoala, atzetik segika zituztela ohartu ziren. Autoa gelditu zuen, eta Baionako erdigunean dagoen Udalaitz tabernan sartu zen, telefonoz laguntza eskatzeko. Ohartzeko, baina, lau lagun tabernan sartu eta tiroka hasi zitzaizkien.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

5

Xabier Perez de Arenaza Sogorb

Data: 1984/03/23.

Adina: 35 urte.

Non jaioa: Aretxabaleta (Gipuzkoa).

Bizilekua: Arrasaten (Gipuzkoa) bizi zen umetatik.

Seme-alabak: Bi alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: 15 urte zituela hasi zen Gamey enpresan, doitzaille- eta muntatzaile-lanetan. COESeko eta LABeko kidea izan zen. Bitan atxilotu zuten. Azkenean, lanetik bota zuten. ETAko kide zela, urtebetetik gora eman zuen errefuxiatu modura.

Egilea: GAL.

Heriotza-lekua: Miarritzeko (Lapurdi) gasolindegia batetik gertu, motor batetik bi tiro jo zizkioten buruan.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

I. Bizitzeko eskubidearen **urraketak**

3. **Segurtasun-indarrek** bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak

1

Emilia Larrea Saez de Adana

Data: 1978/11/15.

Adina: 52 urte.

Non jaioa: Eskoriatza (Gipuzkoa).

Bizilekua: Arrasate (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Hiru seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Baserrian egiten zuen lan. Herrian arrautzak eta barazkiak saltzen aritzen zen.

Egilea: Guardia Zibila.

Heriotza-lekua: Arrasateko bere baserrian eserita zegoen, bere seme-alabetako batekin eta Crescencia Vidaurreta izeneko bizilagun batekin batera. Azken hori ere balaz zauritu zuten.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Egun hartan bi tiroketa-saio egon ziren. Lehenbizikoan, Aretxabaletako zenbait guardia zibilek Komando Autonomoetako bi kide, Roberto Aranburu Iribarren eta Jose Maria Iturriotz Garmendia, hil zituzten, eta hirugarren bat, Kike Zurutuza Odriozola, zauritu. Handik gutxira gertatu zen bigarren tiroketa-saioa. Arrasateko kuarteletik zenbait guardia zibil bertaratu eta, kale-jantzian zeuden zenbait lagun armaturik ikustean (ez zieten igarri Aretxabaletako kuarteleko guardia zibilak zirela), haien aurka hasi ziren tiroka. Bigarren saio horretan, baletako batek Emilia hil zuen. Hiru herritar ere zauritu zituzten: Crescencia Vidaurreta, Juana Martin eta Alberto Beltran de Heredia. Komando Autonomoetako kideek ez zuten tirorik egin, Arrasateko Ikerketa Taldeak eta Eusko Kontseilu Nagusiko Herrizaingo Sailak lekukoan datu eta testigantzetan oinarriturik egindako txostenen arabera. Kasu horri aldeko irizpena eman dio Eusko Jaurlaritzak sortutako Balioespen Batzordeak, ekainaren 12ko 107/2012 Dekretuaren bidez.

I. Bizitzeko eskubidearen **urraketak**

4. **Egiletza argitu gabe** duten urraketak **eta** **bestelakoak**

1

Ambrosio Fernandez Recio

La Caixako kutzazain automatikoa ren aurka egindako erasoaren data: 2007/01/05etik 06ra bitarteko gaua.

Heriotza-data: 2007/03/03.

Adina: 79 urte.

Non jaioa: Burgos.

Bizilekua: Arrasate (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Alaba bat.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Erretiratua. Amat galdaketa-enpresan egin zuen lan, eta gero, Fagor kooperatiban.

Egilea: Kale borroka.

Heriotza-lekua: Gasteizko Txagorritxu ospitalean.

Datu gehigarriak: Gainerako bizilagun guztiak bezala, Ambrosio Fernandez ere etxetik aterarazi zuten, bera bizi zen eraikineko etxabea zegoen La Caixaren kutzazainari su eman ondoren. Lehendik ere arnasa hartzeko arazoak zituen, eta horrek eta kea inhalatu izanak nabarmen okertu zuten bere osasuna. Hala, urtarrilaren 8an, Ambrosio Fernandez ospitaleko ZIUn ingresatu zuten. Arrasateko udaltzain-buruak, Jose Luis Etxeberriak, familiaren bozeramaile moduan adierazi zuenez, agureak lehendik ere "espediente mediko txarra zuen, tronbosi bat izan zuen eta arnasa hartzeko zailtasunak zituen"; dena dela, etxe azpiko sutearen kea arnasteak ziur asko kalte egin ziola azpimarratu zuen. Bi hilabeteren buruan hil zen, martxoaren 3an. Ez da ezein zerrendatan ageri, baina Espainiako gobernuak terrorismoaren biktimatzat hartu zuen; izan ere, "medikuaren arabera, gau hartan gertatutakoak nabarmen okertu zuen agurearen osasuna, eta horren ondorioz hil omen zen" (*El País*, 2011/12/18).

II. Egiaztatze- eta ikerketa-lan handiagoa behar duten **kasuak**

1

Jose Luis Mondragon Elorza

Data: 1974/05/20.

Adina: 26 urte.

Non jaioa: Arrasate (Gipuzkoa).

Lanbidea, kargua, bestelakoak: ETAko kide ohia. 1969an, Ipar Euskal Herrian errefuxiatu zegoela, Frantziako Poliziak atxilotu eta Ré uhartera deportatu zuten. “Poeta” bere kidearekin batera, ETA alde batera utzirik bere kabuz ekintza bat egitea erabaki zuen.

Egilea: Guardia Zibila eta Polizia.

Heriotza-lekua: Hondarribiko fraideen hondartzan, hara zodiac batean iritsi, eta bertan, poliziek eta guardia zibilek inguratu ondoren.

Datu gehigarriak: Ekintza berean, komandoko beste kide bat hil zen: Roque Mendez Villada. Bi militanteak fraideen hondartzaraino eramán zituen polizia infiltratua, “Cocoliso”, onik atera zen. Patxo Unzuetak (*El País*: “Polizia zain zeukaten”), Melchor Miralles eta Ricardo Arquesek (*El Estado contra ETA*: “hilketa”) eta Angel Rekaldek (*Mugalaris*: “tranpa mortala” eta “tiroz josi zizuten”) gertaerak nola deskribatu izan dituzten ikusirik, Hondarribian gertatua judizioz kanpoko exekuzio bat izan zela pentsa liteke.

2

Roberto Aranburu Iribarren

Data: 1978/11/15.

Adina: 21 urte.

Non jaioa: Arrasate (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Ez zuen seme-alabarik.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Oñatiko Enpresa Tekniken Eskolan ikasi zuen, eta Feliciano Aranzabal enpresako langilea izan zen. Mondragonés futbol-taldeko jokalaria izan zen. Komando Autonomoetako militantea izan baino lehen, GAI eta LAIAko kidea izan zen.

Egilea: Guardia Zibila.

Heriotza-lekua: Arrasateko (Gipuzkoa) erdigunean.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Komando Autonomoetako beste kide bat ere hil zen: Jose Maria Iturriotz Garmendia. Kike Zurutuza Odriozola zaurituta gelditu zen. Aretxabaletako eta Arrasateko guardia zibilen arteko tiroketa batean, herriko bizilagun bat, Emilia Larrea, hil zen, eta hiru zauritu egon ziren: Crescencia Vidaurreta, Juana Martin eta Alberto Beltran de Heredia. Eusko Kontseilu Nagusiaren Herrizaingo Sailak adierazi zuenez, "Segurtasun-indarrei irmotasunez eskatu behar zaie, urduritasun partikularren edo jazarpen-sentsazioen gaineratik, bete dezatela ordena publikoa bermatzeko duten eginkizuna. Izan ere, lasaitasuna galtzeak beren funtzioa betetzea galarazten die segurtasun-indarrei. Jose Maria Iturriotz eta Roberto Aranbururen heriotzen berri publikoki eman behar dute, jakin beharra baitago ea hildakoak atxilotzeko erabilitako bitartekoak proportzionalak izan diren edo beste bitartekorik erabil zitekeen".

3

Jose Maria Iturriotz Garmendia

Data: 1978/11/15.

Adina: 24 urte.

Non jaioa: Legorreta (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Alaba bat.

Landibidea, kargua, bestelakoak: Aita zapataria zen Legorretan, eta hortik zetorkion “Zapa” goitizena. Maisutza industrialeko ikasketak egin zituen Arrasateko Eskola Politeknikoan. Ikasle Bartzordeetako kidea izan zen, bai eta ETA VI-koa eta ETApn-koa ere, Komando Autonomoetan sartu aurretik.

Egilea: Guardia Zibila.

Heriotza-lekua: Arrasateko (Gipuzkoa) erdigunean.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Komando Autonomoetako beste kide bat ere hil zen: Roberto Aranburu Iribarren. Kike Zurutuza Odriozola zaurituta gelditu zen. Aretxabaletako eta Arrasateko guardia zibilen arteko tiroketa batean, herriko bizilagun bat, Emilia Larrea, hil zen, eta hiru zauritu egon ziren: Crescencia Vidaurreta, Juana Martin eta Alberto Beltran de Heredia. Eusko Kontseilu Nagusiaren Herrizaingo Sailak adierazi zuenez, “Segurtasun-indarrei irmotasunez eskatu behar zaie, urduritasun partikularren edo jazarpen-sentsazioen gainetik, bete dezatela ordena publikoa bermatzeko duten eginkizuna. Izan ere, lasaitasuna galtzeak beren funtzioa betetzea galarazten die segurtasun-indarrei. Jose Maria Iturriotz eta Roberto Aranbururen heriotzen berri publikoki eman behar dute, jakin beharra baitago ea hildakoak atxilotzeko erabilitako bitartekoak proportzionalak izan diren edo beste bitartekorik erabil zitekeen”.

Erabilitako iturri eta zerrendak

- ABC: *ABC Especiales, Todas las víctimas del terror*, www.abc.es/especiales/eta/victimas
- Alonso, Rogelio, Florencio Domínguez y Marcos García Rey, *Vidas rotas. Historia de los hombres, mujeres y niños víctimas de ETA*, Espasa, Madril, 2010.
- Arartekoa: *Euskadin terrorismoaren biktimei erakundeek emandako arreta*, Eusko Legebiltzarrari egindako txosten berezia, 2009ko ekaina.
- Argituz (Giza Eskubideen Aldeko Elkarte), www.argituz.org
- Arovite, Valentin de Foronda Gizarte Historiarako Institutua (UPV-EHU). www.arovite.com/bases-de-datos/
- AVT (Terrorismoaren Biktimen Elkarte). www.avt.org
- Barne Ministerioa. www.interior.gob.es/
- Calleja, Jose Maria; Sanchez-Cuenca, Ignacio: *La derrota de ETA. De la primera a la última víctima*, Adhara, Madril, 2006.
- Covite (Euskal Herriko Terrorismoaren Biktimen Elkarte). www.covite.org
- Egin: *Anuarios 1977-1982 eta Anuarios 1982-1997*.
- El Correo. <http://especiales.elcorreo.com/2006/eta/index.html>
- El País: *Las Víctimas*. www.elpais.com/especial/eta/victimas.html
- Euskal Memoria Fundazioa: *Datu-basea*. www.euskalmemoria.com
- Eusko Jaurlaritz. www.lehendakaritza.ejgv.euskadi.net/r48-subpaz/es/
- Fernando Buesa Blanco Fundazioa (dokumenta- zio- eta ikerketa-zentroa). www.fundacionfernandobuesa.com
- Fonseca, Carlos (koord.). 1960. eta 2014. *urteen artean hildakoak eragindako erakunde terroristen atentatu en auzibideari buruzko txostena. Euskal kasua*. Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiaren en karguz egina. Eusko Jaurlaritz. 2014ko abendua.
- Giza Eskubideen Zuzendaritza: *Motibazio politikoko indarkeria-egoeran gertatutako giza eskubideen urraketen eta sufrimendu bidegabeen biktimei buruzko txostena*, Gasteiz, Eusko Jaurlaritz, 2008. www.lehendakaritza.ejgv.euskadi.net/r48-subpaz/es
- Juan March Fundazioa. Espainiako trantsizioari buruzko Linz artxiboa. CEACS. www.march.es/ceacs/biblioteca/proyectos/Linz/

- Lazkaoko Beneditarren Fundazioaren Dokumentaziounea. www.lbfundazioa.org
- Libertad Digital: *In Memoriam: No olvidar lo inolvidable*. www.blogs.libertaddigital.com/in-memoriam/
- Marrodan, Javier; Araluce, Gonzalo; Garcia de Leaniz, Rocio; Jimenez, Maria: *Relatos de plomo. Historia del terrorismo en Navarra 1960-86*, Iruñea, Nafarroako Gobernua, 2013.
- Nuñez, Luis (koord.): *Euskal Herria y la Libertad* (8 lib.), Tafalla, Txalaparta, 1993.
- Pulgar Gutierrez, Belen: *Víctimas del Terrorismo: 1968-2004*, Madril, Dykinson, 2004.
- Terrorismoaren Biktimen Fundazioa. www.fundacionvt.org
- Terrorismoaren Biktimen Fundazioa: *Asesinatos de ETA en Álava*. www.alava.net
- Terrorismoaren Biktimei Laguntzeko Zuzendaritza: *Kontrolatu gabeko taldeen, eskuin muturreko taldeen eta GALen terrorismoak eragindako biktimei buruzko txostena*, Gasteiz, Eusko Jaurlaritza, 2008. www.interior.ejgv.euskadi.net/r42440/es/contenidos/informacion/informacion_documentos_interes/es_document/adjuntos/informe%20final.pdf
- Vasco Press Agentzia: "Crónica de documentación y actualidad", 1.176. alea, 2004ko abuztua.
- Zenbait egunkari: *ABC, Berria, Deia, Diario de Noticias, Egin, El Correo, El Diario Vasco, El Mundo, El País, Euskaldunon Egunkaria, Gara, Hitza, La Razón, La Vanguardia, Noticias de Álava, Noticias de Gipuzkoa*.